

Roman Vodeb

Človekove pravice in spol v športu

Izvleček

V teh »zmedenih« časih, ko je občestvo izgubilo kompas – torej, ko se družbeno motri spol oz. razlike med spoloma po LeGeBiTrovsko-feminističnem diktatu, torej ideologiji – ne bo narobe, če polemično, torej filozofsko, spregovorimo o dilemah razlikovanja moških in žensk v športu. Vidik bo deloma psihoanalitičen, deloma pa filozofsko-analitičen in moralen, tudi v povezavi s »fair playem«. LeGeBiTrovci in njihove »pajdašice« feministke so se v zadnjih letih začeli sklicevati na 14. člen Ustave – v smislu, da njihova spolna usmeritev ne sme biti tista diskriminirajoča »osebnostna okoliščina«, zaradi katere ne bi uveljavljali nekaterih »človekovih pravic«, ki jih imajo heteroseksualci. Tudi 14. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah je mogoče razumeti tako, kot si LeGeBiTrovska skupnost v teh časih želi. In šport – kot institucija (in kot domena mišic) – je popolnoma zmeden, ker se ne zna spopasti z vso to ideološko navlako. Športu morajo na pomoč priskočiti (tudi) možgani, ker pometi in modrih misli športu kronično primanjkuje.

Ključne besede: šport, človekove pravice, spol, pravičnost

Human rights and sex in sport

Abstract

In this "confused" times, when people lost their compass, when society think about gender as LGBT and feminist ideology wants, it is necessarily to think philosophically about dilemmas of difference between woman and man in sport. Therefore our approach will be partly psychoanalytical and partly philosophically analytical including morality and fair play. LGBT with their feminist supporters started to call on Article 14 of Constitution of Slovenia and Article 14 of European convention for human rights. They believe that their sexual orientation must not be the reason for discrimination regarding some "human rights" which heterosexuals have. Sport as institution is now confused because it has to face with all this ideology. Therefore it is necessary to help sport in thinking about this now situation.

Keywords: sport, human rights, sex, gender, justice

■ Uvod

V začetku leta 2018 sem se odločil, da podpišem neko mednarodno peticijo, ki mi je šele takrat prišla pred oči. Nimam se ravno za aktivista kakršnega koli gibanja – bolj me zanima sama teorija oz. interpretacija športa – in mislil sem, da tovrstne peticije niti ne obstajajo. Vendar sem se motil – peticija se v angleščini imenuje: »No gender ideology at the Olympics: Men should not compete against women« (2018), kar bi se dalo prevedeti v: »Proti ideologiji teorije spola na olimpijskih igrah: moškim je prepovedano tekmovali v ženski konkurenci«. Osebnost se s teorijo spola (gender) posredno ukvarjam že vsaj dve desetletji. Pred nekaj leti sta se feminizem in LeGeBiTrovstvo v Sloveniji tako razpasla, da sem se moral aktivirati tudi v »mojem« (matičnem) športu. Sicer sem – roko na srce – eden od vodilnih antifeministov v Sloveniji; po krivici pa mi očitajo tudi homofobijo. Na filozofskem kolokviju, ki se je odvijal na Filozofski fakulteti 17. septembra 2015, sem se odločil »pometati pred lastnim pragom« in aktualiziral problem športnega nastopanja gejev, torej moških, v ženskih konkurencah. To leto – natančneje 20. decembra 2015 – smo v Sloveniji imeli (že drugi) referendum na temo družinskega zakonika; novelo ZZZDR, ki je takrat tako rekoč ukinjala spol in posredno v družbi ustoličevala teorijo spola (gender), smo že drugič referendumsko gladko zavrnili. In ker sem (tudi) takrat

aktivno sodeloval v kampanji proti noveliranju ZZZDR (že drugič), sem dejansko par mesecev prej na omenjenem kolokviju predstavil referat z naslovom: *Človekove pravice in spol v športu*. Zdi se mi prav, da takratni in večno aktualni referat s filozofskim obeležjem predstavim v strnjem tekstu tudi v tokratni prilogi revije *Šport*.

■ Kaj pravijo zakoni?

14. člen Ustave (Enakost pred zakonom): »V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Vsi so pred zakonom enaki.«

14. člen EKČP (Prepoved diskriminacije): »Uživanje pravic in svoboščin, določenih s to Konvencijo, je zagotovljeno vsem ljudem brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnosti ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine.«

Z analitičnim sklepanjem, ki je pod ingerenco analitične filozofije in ob podpori psihoanalitične (proti)argumentacije, je mogoče oba člena, torej »človekove pravice« in »enakost pred zakonom«,

Vir fotografije: <https://www.christianpost.com/news/can-transgender-athletes-really-compete-fairly-178548/>

razumeti malce drugače, kot si to želijo in javnosti vsiljujejo Le-GeBiTrovci. Spomladi 2015 je bila v Državnem zboru po hitrem postopku sprejeta novela ZZZDR, in to mimo vseh ustaljenih parlamentarnih/demokratskih postopkov in tudi z vizijo, da je referendum, ki bi tangiral človekove pravice, prepovedan. Tudi zbiranje podpisov za referendum so (levi) poslanci s preglasovanjem prepovedali. No, zadostno število podpisov – okrog 48.000 – se je v pičlih treh dneh vseeno zbralo. S spremembo štirih členov se je – seveda na latentno pobudo feministk in LeGeBiTrovcev – tako rekoč ukinil spol oz. razlike med moškimi in ženskami, med mamami in očeti. Da se takšne – sam sem jih imenoval psihotične ali celo psihopatske – opcije v družbi lahko »primejo«, je zgodovina doslej že mnogokrat pokazala. V Sloveniji se na srečo vendarle niso – tudi zaradi moje pomoči oz. mojega angažmaja v (pred) referendumski kampanji.

Kritično mišljenje vendarle mora biti tisto, ki lahko in mora stopiti na prste takšnim divjim (ideološkim, političnim) »rešitvam«, kot si jih (v tem primeru) že nekaj let intenzivno želijo (in jih družbi tudi vsiljujejo) »na (politično) levo« gravitirajoči LeGeBiTrovci in/oz. feministke. (Vedeti moramo, da je LGBT derivat in/oz. podaljšana roka feminizma.)

Psihoanalitičen argument, zakaj istospolni pari (lezbijke in geji) ne morejo oz. ne smejo posvajati otrok, je, da niso »pravega«, torej ustreznega oz. kompetentnega (»vhodnega«) spola v »ojdipalno

starševanje« (in tudi v ritual poroke ter v t. i. zakonske zveze ...). V resnici – torej po psihoanalitični logiki – (sploh) ni problematična (in diskriminirajoča) njihova spolna usmeritev. Ljudje imamo namreč pravico biti različni – še posebej spolno različni. Nobenega nasprotja s 14. členom (Ustave/EKČP) ni, kar je v enem od svojih zapisov (kolumn) izpostavil tudi takratni slovenski sodnik na Evropskem sodišču za človekove pravice dr. Boštjan M. Zupančič: »Korak naprej (nazaj?) pa je v egalitarizaciji, ko določene skupine ljudi trdijo, da med njimi in drugimi ni razlike. Skandinavske države so že od sedemdesetih let dalje propagirale idejo, da med moškimi in ženskami ni razlike. To je bila t. i. teorija spola (gender theory), ki je trdila, da so vse razlike med spoloma namišljene, posledica kulturne indoktrinacije, pranja možganov. Ko pa so po televiziji na Norveškem predvajali dokumentarec, ki si ga je zato vredno ogledati, je nordijski ministrski svet razpustil NIKK (Nordic Gender Institute) in ga prenehal financirati. S tem je bilo konec te istosti, vzpostavljena je bila stara francoska deviza: "Živela razlika!" (Vive la différence!) Za to je bilo celo treba znanstvenih dokazov. Treba je bilo raznim psihologom in sociologom medicinsko dokazati, da so fantki od malega – ko še ni zatrevane indoktrinacije – zelo različni. Teorija o istosti spolov je morda nora, a vprašati se je treba, komu služi in zakaj. Smo tu pri enakosti ali pri enakopravnosti? So ženske enakopravne ali so že enake?« (Zupančič, 2016).

■ Šport, spol in spolna usmeritev

V (vrhunskem) športu je, proporcionalno gledano, kar veliko lezbijk – predvsem v moških športih, ki so – splošno gledano – večinski. Precej manj je gejev – seveda spet proporcionalno gledano; gejev je v športu seveda več kot lezbijk, ker je moških v športu pač več kot žensk. Večina gejev – predvsem v proporcionalnem smislu – je pretežno v estetskih športnih panogah, kot sta ples, umetnostno drsanje, delno pa tudi gimnastika in skoki v vodo, silijo pa se tudi v sinhrono plavanje ... Eden prvih znanih oz. javno deklariranih gejev v faličnih/možatih športih je bil David Kopay; igral je ameriški nogomet in zaradi javnega razkritja je doživel veliko kalvarijo, (predvsem) potem, ko je skušal postati trener.

Ameriški nogomet (*ragby*) je trdnjava moštosti posebne vrste. Ženske nimajo (kar tako) vstopa v to možato/falično športno panogo. Si pa ženske prav to prizadevajo; najbolj so pri tem prizadevne prav lezbijke in tiste heteroseksualne ženske, ki so napačno razrešile *Ojdipov in/oz. kastracijski kompleks* in imajo zato potlačeno tendenco *zavidanja penisu*. Prav te ženske tvorijo ogrodje kolesja ženske različice ameriškega nogometa, ki je zadnje čase v ZDA vse bolj popularna. Tendence, da bi ženske – pa naj si gre za (prof)feminističnih hetero in/oz. biseksualke ali pa ortodoksne lezbijke – zaigrale v moških ekipah, je večna.

15. avgust 1970 je *Pat(ricia) Palinkas* (rojena leta 1943) postala prva ženska, ki je uradno zaigrala v ameriškem nogometu (polprofesionalnem) nogometu/*ragbyju*. Res je, da je (samo) asistiral svojemu možu pri nastavljanju žoge pri prostem strelu/»brcu«. Šele *Lauren Silberman* velja za prvo žensko, ki si je izborila mesto v moški ekipi (New Jersey Jets) – bolje rečeno: hotela je zaigrati v NFL, a se je pri poizkusu (na uradnem izboru/kvalifikacijah, po dveh »brcih«/udarcih/strelih) precej osmešila (njena dva »brca« nista bila dolga niti 20 metrov), pa še poškodovala se je – verjetno zato, da je imela (nezavedno) opravičilo (Kinkhabwala, 2013). Silbermanova je prej igrala »navaden«, torej evropski/angleški nogomet (*soccer*). Zanimivo je, da jo v LGBT registru ne vodijo pod lezbijko, niti trans ali/oz. biseksualko (List of LGBT sportspeople, 2018).

Katie Hnida (1981) pa se je v ameriškem (moškem) nogometu kar proslavila, vendar ne v najvišji profesionalni ligi – prva je dosegla zadetek. Pred njo so se v trdnjavi moškega ameriškega nogometa proslavili Liz Heaston (1977) – leta 1997; leta 2001 pa še Ashley Martin. Elizabeth (Liz) Heaston Thompson (1977) je prva ženska, ki je v ameriški študentski (nogometni /*ragby*) ligi dosegla zadetek. Je pa prej igrala tudi evropski/angleški (klasičen) nogomet (*soccer*). V registru LGBT športnikov (2018) je prav tako ne vodijo pod lezbijko.

Jen(nifer) Welter (1977) je bila prava ženska, ki je v ameriškem profesionalnem nogometu igrala v »ne-brcarski« poziciji. Se je pa kot prva ženska proslavila kot trener(ka) v moški profesionalni ameriško-nogometni ligi.

V ZDA se je zvrstilo kar nekaj žensk, ki so pionirsko hotele preseči okvire svojega biološkega spola in se silile v moško kategorijo (Sinhra, 2014). Najbolj znana je boksarka Jackie Tonawanda (1933), ki je kot prva ženska premag(ov)ala tudi moške. Prva ženska, ki je v Ameriki dobila licenco za boks(anje) – to je bilo leta 1922 – je bila Francozinja Jeanne La Mar.

■ Testiranje spola v športu

Testiranje spola je MOK uvedel leta 1966, ker so prej že nekaj let odkrito sumili, da so med dekleti nastopali preoblečeni moški. Prvi sporni primer so sicer odkrili že pred drugo svetovno vojno. Nemška skakalka v višino Dora Ratjen, ki je na Olimpijadi leta 1936 v Berlinu osvojila četrto mesto, je bil(a) hermafrodit (obojespolnik) in je kasneje zaživel(a) kot moški (Hermann) ter priznal(a), da jo je k nastopu med ženskami prisilila Hitlerjeva mladina. Do podobnih ugotovitev so kasneje prišli pri svetovni rekorderki na 800 metrov iz leta 1934, Čehinji Zden(k)i Koubkowi (kasneje Zdenek Koubek), in prvi šprinterki, ki je presegla mejo 12 sekund pri ženskem šprintu na 100 metrov, olimpijski zmagovalki leta 1932, Američanki Stelli Walsh (Stanislawa/Stefania Walasiewicz(owna); šele leta 1980, ko je bila po nesreči ustreljena pri ropu v Clevelandu, so pri obdukciji ugotovili, da ima moške spolne organe). Uvedba ugotavljanja/testiranja spola je povzročila, da je kar nekaj športnic nenadoma prekinilo kariero, predvsem atletinje metalke iz Vzhodne Evrope. Najbolj izrazit je primer korpulentnih ukrajinskih sester oz. »bratov« Irine in Tamare Press – tekmovali sta za Sovjetsko zvezo. Prva odmevna žrtev testiranja pa je bil(a) avstrijska smučar(ka) Erika Schinegger, ki je veljala za eno najboljših smučark sredi šestdesetih let. Potem, ko ni opravila kromosomskega testa, je spremenil(a) spol in kot Erik nastopal(a) na moških tekmah. Boleč udarec je doživela španska tekačica čez ovire Maria Martinez Patino. Leta 1986 so jo dosmrtno diskvalificirali, ker so pri njej s testom ugotovili preveliko prisotnost moških hormonov (testosterona). Toda Maria pred testom ni vedela za svoje prirojene motnje (nima maternice), zato so jo kasneje rehabilitirali. Prav ta primer je v športološki diskurz (o spolu in športu) vnesel precej zagate in določene moralne pomisleke, povezane s človekovimi pravicami.

Renee Richards (1934) je bil(a) prva športnica, ki si je spremenil(a) spol (iz moškega je postala ženska) in igral(a) tenis. Pri 44 letih je (l. 1979) izgubila finale enega od pomembnih svetovnih turnirjev proti Chris Evert Lloyd. Za ZDA je lahko Richards(ova) zaigrala šele po pritožbi (l. 1977) na vrhovno sodišče, češ, da so ji kršene človekove pravice s tem, da ne sme igrati v ženski konkurenci. Leta 1976 na »US Open« za ZDA še ni smel(a) zaigrati, saj se je Ameriška teniška zveza takrat držala načela »womyn-born-womyn«, ki transseksual-

nost oz. (naknadno) spremembo spola ni upošteval pri določevanju kategorije spola, v katerem lahko »človek(inja)« tekmuje. Ker – roko na srce – gre pri tem za svojevrsten (hormonski) »doping«.

Mianne Bagger (1966) je golfist(ka), ki je zaznamovala golf in športno sceno s svojo spremembo spola in vsemi zapleti po operaciji spola in prestopu v žensko kategorijo – beri: »diskriminacijami« – ki so sledili. Ob tem je treba dodati, da se v golfu – tudi ženskem – obrača veliko denarja (nagrade so velike) in je občutenje nepravičnosti (s tovrstnim »dopingiranjem«) toliko bolj intenzivno.

■ Raztegljivost človekovih pravic

Da na olimpijskih igrah dovolijo nastop tudi športnikom transseksualcem/interseksualcem (hermafroditom), so se odločili že na konferenci MOK-a novembra 2003 na Švedskem – potem ko je Evropsko sodišče za človekove pravice priznalo vse pravice novega spola ljudem, ki so si spol spremenili z medicinskimi posegi. »Ker se MOK zavzema za spoštovanje človekovih pravic, bomo pod določenimi pogoji dovolili nastop oseb, ki so si z operacijo spremenili spol,« je dejal takratni direktor za medicino MOK Patrick Schamasch (MOK bo dovolil nastope transseksualcev, 2003). Polemična razprava takrat (in še danes) ni bila burna le na ravni svetovnega športa, temveč tudi v posameznih državah oz. nacionalnih panožnih športnih zvez (da laičnih razprav na klubski ravni niti ne omenjamo). Distinkcije, kateri človek, torej tudi »človekinja«, je – absolutno gledano (torej če bi združili oba spola) – boljši in v privilegiranem položaju, torej kdo lahko prej zmaga, je v resnici najbolj odvisno (prediktivno/napovedovalno) od spola. V šport vpeti transseksualci/interseksualci so imeli sprva veliko težav v Veliki Britaniji, ki je nekakšna zibelka športa. Tam so transseksualne/interseksualne športnike vodili v evidencah glede na spol pri rojstvu, prav tako je bilo z osebnimi dokumenti. (O nelagodju in zagati, ki je nastala v »tradicionalnih«, torej konservativnih državah ali islamskih državah niti ne bomo govorili). Kar naenkrat so se s spremembo spola »dopingirani« športniki, bolje rečeno športnice, začele izgovarjati in sklicevati na človekove pravice, ki so kot koncept/pojem izjemno raztegljive. Različne nacionalne panožne športne zveze (in klubi) so se v dani situaciji znašle vsaka po svoje. Prav Schamascher je po omenjeni konferenci napovedal, da bo MOK v Atenah (2004) dovolil nastop transseksualnim/interseksualnim športnikom – češ, da mora MOK spoštovati človekove pravice, ki so bile sprejete na drugih mednarodnih instancah – prvenstveno na Evropskem sodišču za človekove pravice. Edina stvar, ki se jo je MOK v svoji zagati lahko oklenil, je bila, da mora pri prehodu iz moške v žensko kategorijo – v tem primeru je vidik pravičnosti in *fair play*a najbolj relevanten in tudi sporen – preteči določen čas; torej čas od operativne spremembe spola do prvega tekmovanja v novi (spolni) konkurenci. Veliko nacionalnih panožnih športnih zvez se je namreč obrnilo na MOK oz. nacionalne olimpijske komiteje za nasvet, kako naj ravnajo v primerih spremembe spola določenega tekmovalca.

MOK je leta 1999 nehal kromosomsko testirati športnike glede njihovega dejanskega spola. Eno od spornih dejstev je bilo, da vse ženske nimajo standardnih ženskih kromosomov. Prav tako so znani primeri ljudi z nejasnimi spolnimi organi in drugimi prirojenimi motnjami, torej tudi hormonskimi anomalijami, torej nesorazmerji med estrogenom in testosteronom. Zaradi teh primerov oz. specifik je bilo takšno testiranje diskriminatorno oz. moralno sporno. Z medicinskega stališča naj bi bila transformacija moških v ženske precej lažja kot v nasprotni smeri, za šport pa tudi bolj za-

gatna in »nešportna«. Prav zato je veliko več razburjenja in odpora v ženskih športnih disciplinah. Glavni argumenti nasprotnikov so, da bi športnice, ki so bile nekoč moški, imele precej fizičnih prednosti pred sotekmovalkami. Moški imajo večjo količino testosterona, boljše razmerje med mišično maso in telesnimi maščobami ter večjo kapaciteto srca in pljuč, pa tudi konstitucijsko so moški bolj športni/atletski. MOK je ob pomoči posebne komisije strokovnjakov določil natančna merila, kdaj po spremembi spola bi športniki transseksualci lahko nastopili med novimi »nasprotispolnimi« športniki »vrstniki« in predvsem »vrstnicami«. Zdravniki so v tistih časih – pred več kot desetimi leti – pomirjevalno/spravno poudarjali, da pri transformaciji iz moškega spola v ženskega zaradi hormonske terapije upade raven testosterona, prav tako mišična masa, kar seveda z vidika *fair play*a še vedno ni isto, kot če se športnica rodi kot ženska.

Vendar se v Ameriki, kjer t. i. človekove pravice (in denar) kujejo v zvezde, redno pojavljajo transseksualci/interseksualci, ki so bili nekoč moški, pa so se tekom življenja »preformulirali« v žensko. Tako poznamo primere, ki vnašajo precej nelagodja v športne sisteme/kategorije, v katere so kot športniki/ce vpeti. Omenimo naj tekmovalca v mešanih borilnih športih *Fallon Fox* (2018), ki sedaj tekmuje v ženski konkurenci. Aktualna so pravna vprašanja (še posebej v primeru *Fallon Fox*), kjer gre za direktno borbo »moškega« proti (biološki) ženski, četudi »moškinji« oz. »možači«/lezbijki, v ozadju pa so veliki zasluški, torej denar, profit (*Gentilviso*, 2010).

V tajskem boks nastopa »on(a)« *Parinya Charoenphol* (1981), ki je bil(a) sprva gej, nato si je spremenil(a) spol in na ta račun postal(a) izjemno konkurenčen v ženski konkurenci. V tem primeru se spomnimo slovenskih estradne Salome in LaToya, ki sta v resničnostnem šovu »Kmetija slavnih« vlekli vrv (na izpad) – La Toya, ki je bila takrat že kar »masivna«/»bunkasta« ženska, ni imela nobenih možnosti proti bivšemu moškemu (Nenadu).

Tu je *Robert(a) Cowell* (1918–2011) je bil najprej moški (med II. svetovno vojno tudi pilot), bil(a) je poročen(a), imel(a) dva otroka (z žensko), potem pa si je dal(a) spremeniti spol in je v 50-ih letih prejšnjega stoletja tudi začel(a) tekmovali v avtomobilskem športu. Takrat je to dvignilo veliko (medijskega) prahu in vsesplošnega nelagodja (*Bell*, 2013). Med drugim je želel(a) s svojim letalom preleteti južni Atlantik, a se ji je poizkus ponesrečil.

V avto-moto športu je znan(a) še motorist(ka)/dirkač(ica) *Michelle Ann Duff*, rojen(a) kot *Michael Alan Duff*, 1939.

Podoben adrenalinski šport kot motociklizem je tudi *downhill* (gorsko kolesarjenje), kjer je Kanadčan(ka) *Michelle Dumaresq* (1971) takoj, ko je začel(a) tekmovali v ženski konkurenci – potem, ko si je dal(a) spremeniti spol – superiorno zmagoval(a). In pritožbe so padale – v smislu, da to ni »fer«/»pošteno«, ni športno. Biološke ženske ji niso segle do kolen, niso bile (več) konkurenčne, poraženke so zaostajale za par sekund in dogajali so se raznorazni ekscesi. Krivica je imela nešportno obeležje in kanadska kolesarska/*downhill* zveza je ukrepala (*Cerar*, 2004).

Po svoje zelo zanimiv je tudi *Bruce Jenner* (1949), ameriški atletski mnogobojec (prej tudi igralec ameriškega nogometa) – tekmoval in zmagoval je v 70-ih letih prejšnjega stoletja. Bil je svetovni rekorder in olimpijski zmagovalec (1976); danes živi kot ženska *Caitlyn*. Če bi nekoč tekmoval(a) kot ženska, bi naredil(a) še odmevnejše rezultate in to ne samo v peteroboju, ampak tudi v mnogih drugih atletskih disciplinah.

V 80-ih letih prejšnjega stoletja je *Heidi Krieger* metala kroglo in tudi zmagovala za Vzhodno Nemčijo (NDR). Po hudi psihični krizi in krizi spolne identitete – Heidi je bila lezbijka – danes živi kot moški *Andreas Krauss*, poročen z žensko, nekoč (vzhodnonemško) plavalko.

Tukaj je (bila) še nemška, prav tako lezbijna atletinja, skakalka v višino s palico *Yvonne Buschbaum* se je iz ženske prelevila v moškega z imenom *Balian*.

Temnopolta južnoafriška atletinja (srednjeprogašica) *Caster Semenya* je še vedno aktivna – rojena leta 1991. Neuradno pa je, da gre za rojeno obojespolnico oz. »medspolnico« (interseksualko), torej hermafroditinjo oz. transseksualko, torej za dokaj neobičajno lezbijko, ki so jo že od otroštva imeli za »fantinjo«/»dečkinjo« (angl. *tomboy*). Po odmevnih in superiornih zmagah – npr. na Svetovnem prvenstvu 2009 – so ji zaradi testiranja spola prepovedali tekmovali – vendar le začasno, za eno leto. Feministični (in rasni) pritiski so bili prehudi. Rezultati testov uradno niso prišli v javnost zaradi pravice do intimne oz. medicinske/zdravniške etike.

Precej nelagodja je do nedavnega v športni, tokrat košarkarski, sistem vnašala tudi študentska (lezbijna) košarkarica *Kye Allums* (1989), ki je se počutila kot moški in se tudi obnašala in oblačila kot moški, igral/a pa je v ženski konkurenci. Po končani športni karieri se je posvetil(a) LGBT(Q) aktivizmu.

■ Sinhrono plavanje kot tarča gejev

Sinhrono plavanje ima z vsemi svojimi derivati sicer dolgo tradicijo, ki sega celo v 18. stoletje. Z nekakšnimi vajami v vodi (ob spremljavi glasbe) so začeli moški. Tudi v 20. stoletju so »sokolske vaje« v vodi izvajali najprej in predvsem moški. No, s svojo tendenco po estetiki, ki se motivacijsko napaja iz *kastracijskega kompleksa*, so se s plesom na vodi začele vse bolj ukvarjati in pojavljati na nastopih oz. tekmovanjih predvsem ženske. Ker pa vse-ameriška študentska organizacija in/oz. amatersko-športno združenje nekako ni sta pustila skupinskega nastopanja deklet in fantov oz. moških in žensk, se je sinhrono plavanje prijelo bolj pri nežnejšem spolu – fantje so se v vodnih športih »umaknili« v tekmovalno plavanje, skoke v vodo in vaterpolo (in seveda »čolnarjenje«, torej veslanje, jadranje). Na Olimpijskih igrah pa se je sinhrono plavanje kot tipično (severno) ameriški šport pojavilo šele 1984 v Los Angelesu, čeprav je bila kot predstavitvena panoga na sporedu že leta 1952 v Helsinkih. Na Olimpijskih igrah in svetovnih prvenstvih so doslej tekmoval le ženske (izjema je SP v Kazanu (julij 2015), kjer so prvič nastopili tudi moški v paru z žensko) – posamično in v paru (pозnejše tudi v skupinskih plesih po 8 tekmovalk/plavalk), kljub temu da so npr. v Ameriki imeli že leta 1945 državno prvenstvo (v Kanadi pa že leta 1926), na katerem so tekmovali tudi moški, celo medsebojno v paru – zaradi konzervativnosti se v kopalke oblečenim moškim in ženskam ni dovolilo nastopati/plesati skupaj. Na svetovnih tekmovanjih so se tako pojavljale le ženske. Delna izjema so bile vse-ameriške športne igre, ker je bilo sinhrono plavanje pač ameriški šport. Leta 1973 v Beogradu je bilo v okviru *Mednarodne plavalne»vodne« zveze* (FINE) končno prvo svetovno prvenstvo tudi v sinhronem plavanju, vendar samo za ženske. Zanimivo je, da sta leta 1949 ne Ameriških študentskih športnih igrah v paru zmagala Lee Embrey in (Al) Bert Hubbard, za katere se predpostavljata, da sta bila geja (takrat je bila javno deklarirana/izpovedana homoseksualna spolna usmeritev pač tabu). Bertu Hubbardu pa

so prepovedali tekmovali na mednarodnih tekmovanjih. Hubbard je bil v solo nastopu mladinski ameriški prvak leta 1954, vendar je moško sinhrono plavanje kot šport takrat počasi (in začasno) uto- nilo v pozabo oz. izvenelo, ker je bilo premalo moških kandidatov za tekmovalno sinhrono plavanje, kljub veliki popularnosti Esther Williams in njenega filmskega (in umetniškega) »plesa na vodi« .

Obnovljeno nelagodje v kolesju športa, torej (ameriškega) sinhro- nega plavanja, posledično pa tudi MOK in FINE, je na prehodu v 21. stoletje vnašal ameriški sinhroni plavalec *Bill May*. Svoj čas – pred petnajstimi leti – je veljal za najboljšega sinhronega plavalce na svetu. Vendar je treba ob tem dodati, da je bil takrat tudi eden redkih, ki se je zelo intenzivno ukvarjal s sinhronim plavanjem. V tistih časih, in še danes, je (bilo) sinhrono plavanje – vsaj skupinsko – ekskluzivna domena žensk. Prav May pa od nedavnega velja za prvega moškega, ki je bil nosilec medalje v sinhronem plavanju na Svetovnem prvenstvu, in to v disciplini mešani pari. May je s svojo vztrajnostjo torej odgovoren, da se je ta disciplina sploh (ponovno) vzpostavila oz. obdržala na sporedu (tekmovalnega) sinhronega plavanja. May si je mnogo let prizadeval uvrstiti se v kakršno koli disciplino – bodisi solo, v paru ali pa celo v skupin- skem »vodnem plesu« – pa so se temu upirali tako v *Ameriški zvezi za sinhrono plavanje*, kot tudi v FINE in MOK. Solo »ples« (v/»na« vodi) in mešani tandemi/pari/dueti so se v Ameriki (ponovno) po- javljali že pred 25. leti, okrog leta 1990. Pobudniki in moško-spolni oboževalci so bili od vsega začetka geji – npr. *Stephan Miermont*, kar so seveda tudi še sedaj. Med najbolj vnetimi ljubitelji moškega sinhronega plavanja so francoski geji, ki so združeni v *Paris Aqua- tique* (Kremer, 2015). Mnogi geji že od prvih pojavljanj Maya v tek- movalnem sinhronem plavanju mislijo, da je May gej – no, pri 36 letih je sicer May še vedno samski. Sam pa je – vsaj leta 2004 – trdil, da bi se nekoč rad poročil s sinhrono plavalko (Grudowski, 2004). Na Mayoovo nesrečo sta se MOK in FINA v času uspešno ubranila moškega sinhronega plavanja. Prav MOK je Mayu preprečil/ onemogočil udeležbo že na OI v Sydneyju (2000) in potem tudi v Atenah (2004), četudi bi ga takrat *Ameriška zveza za sinhrono pla- vanje* uvrstila v reprezentanco/ekipo (*Paul Hamm naj vrne medaljo*, 2004). No, na zadnjem *Svetovnem prvenstvu v vodnih športih* – torej tudi v sinhronem plavanju – v Kazanu (julij 2015) je FINA popustila: *Bill May* se je – po 11-letni tekmovalni pavzi (v dobre pol leta) – vrnil na »tekmovališče«, torej bazensko prizorišče SP in se dokopal do dveh zgodovinskih medalj (kot prvi moški) – in to z dvema raz- ličnima partnericama/soplavalkama (*Christna Jones in Kristina Lum Underwood*) (*Moški so si izborili enakopravnost*, 2015).

■ Človekove pravice, LGTB ideologija in filozofija

Tako ostaja nedotaknjena oz. neosvojena trdnjava ekskluzivno ženskega športa samo še *ritmična gimnastika* – na nek način pa tudi (*ženska*) *športna gimnastika*, v kateri ostajata *gred* in *dvovišinska bradlja* ekskluzivno ženski orodji, pa tudi preskok in predvsem parter (z glasbeno spremljavo) sta za ženske bistveno drugače koncipirani.

Se pa v športu pojavlja še kar nekaj problemov, povezanih s spo- lom – torej s spolom, ne (toliko) s spolno usmeritvijo.

Nekatere nacionalne panožne športne zveze – npr. odbojgarska – so že pred 20. leti napovedale, da se bodo, če bo sodelovanje transseksualnih/interseksualnih športnikov na OI legalizirano,

uprle tej odločitvi. Prav odbojkarji, bolje rečeno odbojkarice, so že leta 1996 doživeli šok na Tajskem. Tajsko moštvo – bolje rečeno »ženstvo« (ekipa) – je bilo sestavljeno med drugim iz transseksu- alcev in tra(ns)vestitov, trenerka pa je bila lezbijka (na to temo je bil posnet tudi film *Iron Ladies*). Če se v športu začnejo množično pojavljati tra(ns)vestiti/transseksualci oz. interseksualci, lahko pri- de do kolapsa določene športne panoge. Nihče ne bo hotel biti vpet v takšno »anarhično« in glede spola neurejeno kolesje športa oz. panoge, ki bi bila kontaminirana z LeGeBiTrovsko logiko člo- vekovih pravic. Sploh pa bodo ambiciozni starši (in njihovi otroci) noreli, če bodo v ženski/dekliški konkurenci tekmoval travestit- ske/interseksualne (hermafroditske) »fantinje«/»dečkinje«. Moral- na zagata je velika in postaja vse večja. Človekove pravice so tako ponesrečeno raztegljiv pojem/koncept, ki lahko zelo negativno vpliva na mnoge segmente športa, ko je na tapeti spol.

Je pa lahko ravno vprašanje spola v športu analitično in meto- dološko uporaben ovinek, ki da vsem, ki se ukvarjajo s pravicami LGBT, smernice pri reševanju problema pravic LGBT. Misliti o spol v športu v povezavi z LGBT vprašanjem – in v povezavi z istospol- nimi porokami in posvojitvami otrok – je smiselno v toliko, kolikor absurde LeGeBiTrovške zahteve lažje pridejo do izraza. V luči po- vedanega se splača zastaviti nekaj na videz banalnih vprašanj s filozofskim obeležjem:

Ali se moški – npr. (feminilni) gej, ki se rad zgleduje po ženskah – lahko sklicuje na človekove pravice, še hoče tekmovali v sinhro- nem plavanju (tokrat imamo v mislih skupinskih vajah, pari so po- glavje zase)?!

Ali se moški/gej lahko sklicuje na človekove pravice in na vsak na- čin hoče kot moški tekmovali v ritmični gimnastiki, ki je resnično ekskluzivna ženska športna panoga in zadnja trdnjava feminilno- sti, do katere se geji še niso dokopali?!

Ali geji lahko nastopajo v športni gimnastiki v ženski konkurenci – tudi na gredi in dvovišinski bradlji in se v svoji zahtevi sklicujejo na človekove pravice? In: kaj bi se zgodilo, če bi moški v moški konkurenci na parterju začel poplesavati po glasbi kot ženska in se sklicevati na človekove pravice – torej bi izvajali ženske koreo- grafije parternih vaj?!

Ali se smejo geji oz. lezbijke sklicevati na človekove pravice in v istospolnem paru torej s še enim moškim/geji oz. še eno žensko/ lezbijko nastopati v plesnih in/oz. športnih parih pri umetnostnem drsanju (isti problem se pojavi tudi v latinskoameriških in standar- dnih plesih)?! Ob očitnem absurdu bi se potem začeli sklicevati na človekove pravice – češ, da njihova spolna usmeritev ne sme biti kriva in diskriminirajoča v zahtevi, da plešejo s partnerjem istega spola.

Ali smejo v mešanih dvojicah – npr. v (namiznem) tenisu, bad- mintonu ali kegljanju/bowlingu/balinanju, ne nazadnje pa tudi v ekipni tekmi v alpskem (in nordijskem) smučanju (mešani pari) – namesto žensk nastopati moški/geji oz. namesto moških pa žen- ske/lezbijke in se pri tem sklicevati na človekove pravice?! Geji bi namreč zopet na pomoč klicali človekove pravice ...

V plavalnem športu se počasi vzpostavljajo tudi spolno mešane štafete. Ali bi bilo pošteno, če bi v mešani štafeti (4 x 50 m ali 4 x 100 m), v kateri naj bi plaval dve ženski in dva moška, plaval štiri moški?! Geji bi se v luči vseh aktualnih LeGeBiTrovških prizadevanj in njihove logike lahko sklicevali, da njihova spolna umeritev ne bi smela biti problematična – ker se pač počutijo kot ženske – pri

tem, da bi bili namesto žensk v takšnih štafetah ali bi se celo silili nastopati v ženski konkurenci. Podobno kot v Evropska in Svetovna plavalna zveza (LEN in FINA) se lahko novih, spolno mešanih disciplin umisli tudi mednarodna atletska zveza.

In končno: Ali je človekova pravica gejev in lezbijk, da hodijo na (javni) WC nasprotnega spola?! Ali so človekove pravice tiste, zaradi katerih bi geji lahko hodili na ginekološki pregled h ginekologu?! Ali imajo lezbijke pravico do pregleda prostate pri urologu?! Ali se geji lahko sklicujejo na človekove pravice in zahtevajo vlogo princeze Odette v baletu *Labodje jezero* (Petra Iliča Čajkovskega)?! Ali imajo lezbijke pravico v Linhartovi gledališki komediji *Ta veseleli dan – ali: Matiček se ženi* zahtevati vlogo Matička (geji pa vlogo Nežke)?! Ali se lahko geji in lezbijke sklicujejo na človekove pravice in v operi *Figarova svatba* Figara igra ženska/lezbijka, Suzano pa moški/gej – pri tem pa še dodati, da »spolna usmeritev ne sme biti diskriminirajoča pri dodelitvi vloge« (bodisi v operi drami, komediji/tragediji)?!

V luči povedanega pa še tale ščepec v LeGeBiTrovsko rano: ali je človekova pravica, da se moški poročajo s še enim moškim/gejem – ženske/lezbijke pa s še eno žensko/lezbijko?! In da ne bo pomo-te, govorimo o (vhodnem) spolu, ne o spolni usmerjenosti ...

Ali je človekova pravica ženske, običajno lezbijk – v starševskem paru/tandemu s še eno žensko/lezbijko –, da prevzame moško vlogo v »očetovanje«, ki je domena moškega spola?! Ali sme moški/gej prevzeti vlog matere, torej ženske v starševskem tandemu s še enim moškim/gejem?! Ali je to človekova pravica?!

Literatura

1. *No gender ideology at the Olympics: Men should not compete against women.* (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <http://www.citizengo.org/en-eu/fm/142378-no-gender-ideology-at-olympics>
2. Zupančič, M. B. (2016). *Priročnik za Slovence: Enakopravnost, enakost in istost* (22. 3. 2016).
3. Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <https://siol.net/siol-plus/kolumne/prirocnik-za-slovence-enakopravnost-enakost-in-istost-405482>
4. Kinkhabwala, A. (2013). Lauren Silberman stages pointless sideshow at regional combine (4. 3. 2013). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <http://www.nfl.com/news/story/0ap1000000146837/article/lauren-silberman-stages-pointless-sideshow-at-regional-combine>
5. List of LGBT sportspeople (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_LGBT_sportspeople
6. *Katie Hnida* (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz https://en.wikipedia.org/wiki/Katie_Hnida
7. *Liz Heaston* (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz http://en.wikipedia.org/wiki/Liz_Heaston
8. *List of LGBT sportspeople* (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_LGBT_sportspeople
9. Sinhra, S. (10. 9. 2014). *12 Images Show What It Really Means to Play Like A Girl*. Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <https://mic.com/articles/97940/12-images-show-what-it-really-means-to-play-like-a-girl#.x8UuqkAtU>
10. *Pioneer Female Boxer Jackie Tonawanda »The Female Ali«* Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <http://www.womenboxing.com/tonawanda.htm>
11. *Jeanne La Mar a boxer from France fighting in the 1920's*. Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <http://www.wbanmember.com/jeanne-la-mar-a-boxer-from-france-fighting-in-the-1920s/>
12. *Renee Richards*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz https://en.wikipedia.org/wiki/Ren%C3%A9_Richards
13. *Womyn-born womyn*. (2018). Pridobljeni 5. 1. 2018, iz http://en.wikipedia.org/wiki/Womyn-born_womyn
14. *Mianne Bagger*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz http://en.wikipedia.org/wiki/Mianne_Bagger
15. *MOK bo dovolil nastope transeksualcev* (14. 11. 2003). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <https://www.sta.si/781375/mok-bo-dovolil-nastope-transseksualcev>
16. *Fallon Fox*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz http://en.wikipedia.org/wiki/Fallon_Fox
17. Gentilviso, C. (13. 10. 2010). *Transgender Athletes: Why Lana Lawless Is Suing the LPGA*. Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <http://newsfeed.time.com/2010/10/13/transgender-athletes-why-lana-lawless-is-suing-the-lpga/>
18. *Parinya Charoenphol*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz http://en.wikipedia.org/wiki/Parinya_Charoenphol
19. *Roberta Cowell*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz http://en.wikipedia.org/wiki/Roberta_Cowell
20. Bell, M. (26. 10. 2013). *'It's easier to change a body than to change a mind': The extraordinary life and lonely death of Roberta Cowell*. Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <http://www.independent.co.uk/news/people/profiles/its-easier-to-change-a-body-than-to-change-a-mind-the-extraordinary-life-and-lonely-death-of-roberta-cowell-8899823.html>
21. *Michelle Duff*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz https://en.wikipedia.org/wiki/Michelle_Duff
22. *Michelle Dumaresq*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz http://en.wikipedia.org/wiki/Michelle_Dumaresq
23. Cerar, G. (14. 3. 2004). *Transseksualni šport*. Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <http://www.mladina.si/96567/transseksualni-sport/>
24. *Caitlyn Jenner*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz https://en.wikipedia.org/wiki/Caitlyn_Jenner
25. *Andreas Krieger*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz http://en.wikipedia.org/wiki/Andreas_Krieger
26. *Balian Buschbaum*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz http://en.wikipedia.org/wiki/Balian_Buschbaum
27. *Caster Semenya*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz https://en.wikipedia.org/wiki/Caster_Semenya
28. *Kye Allums*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz http://en.wikipedia.org/wiki/Kye_Allums
29. *Bert Hubbard*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz https://en.wikipedia.org/wiki/Bert_Hubbard
30. *Bill May*. (2018). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz https://en.wikipedia.org/wiki/Bill_May_%28synchronized_swimmer%29
31. Kremer, W. (21. 7. 2015). *Why can't men be Olympic synchronised swimmers?* Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <http://www.bbc.com/news/magazine-33566335>
32. Grudowski, M. (2. 5. 2004). *My Name is Bill. I'm an Aquamaid*. Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <https://www.outsideonline.com/1833271/my-name-bill-im-aquamaid>
33. *Paul Hamm na vrne medaljo*. (28. 8. 2004). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <http://www.24ur.com/sport/paul-hamm-naj-vrne-medaljo.html>
34. *Moški so si izborili enakopravnost*. (1. 8. 2015). Pridobljeno 5. 1. 2018, iz <http://www.zurnal24.si/moski-so-si-izborili-enakopravnost-clanek-254278>

Mag. mag. Roman Vodeb, prof. šp. vzg.
roman.vodeb@guest.arnes.si